

María Carmen APARICIO VALLS*Ispirazione*

– Cittadella, Assisi, 2014., 148 str.

Knjiga *Ispirazione*, španjolske teologinje Aparicio Valls, profesorice fundamentalne teologije na Fakultetu teologije pri Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, izdana je unutar niza *Le parole della fede*, koji je pokrenut od izdavačke kuće *Cittadella* iz Asiza, prigodom Godine vjere (2012.), te o 20. obljetnici objavljivanja Katekizma Katoličke crkve i o 50. obljetnici od početka Drugoga vatikanskog sabora. Cilj je i nakana ovoga niza aktivno doprinijeti novoj evangelizaciji, istražujući temeljne teme kršćanske vjere, te ih na koncizan i razumljiv način ponuditi suvremenom čitatelju.

Istraživanje teologinje Aparicio Valls bavi se temom biblijske inspiracije, odnosno nadahnuća Svetoga pisma. U središtu je istraživanja, dakle, Sveto pismo, odnosno knjige Svetoga pisma, za koje, kada ih promatramo u njihovu povijesnom kontekstu, nije neposredno očito da su dar samoga Boga. Drugim riječima, nemamo nepobitnu sigurnost da nam preko Pisma sam Bog govori i daruje svoju Riječ. Radi se zapravo o otajstvu Svetoga pisma, ukoliko je u biblijskim knjigama u isto vrijeme na djelu i Božja Riječ, i ljudska riječ. Kako bi se ukazalo na istinsko značenje Svetoga pisma, koje se krije u zapisanom tekstu, govorimo o nadahnuću, odnosno o činjenici da je Sveto pismo nadahnuće. U tom smislu nadahnuće Svetoga pisma crkvena tradicija smatra, prije

svega, darom samoga Boga: Bog nam se približava kako bi otkrio svoju istinu i svoju Riječ, na potpuno ljudski i potpuno božanski način. Nadahnuće tako, prema Aparicio Valls, pripada cjelini Božjega spasenjskog plana, ono je znak Božje vjernosti, a Pismo kao (zapisana) Riječ Božja, predstavlja privilegirani izričaj Božje komunikacije. U tom vidu, pojam nadahnuća se može razumjeti tek unutar cjeline Božjega spasenjskog plana. Naime, nadahnuće je usko vezano uz Božju objavu i ne može se razumjeti izvan događanja Objave. Upravo polazeći od dubokoga jedinstva Božje objave (Riječi Božje) i pisanoga teksta dolazimo do ispravnoga razumijevanja nadahnuća Svetoga pisma.

Pitanje nadahnuća prisutno je od početka u tradiciji Crkve i u teološkoj refleksiji, a osobito u novije vrijeme ponovno dobiva na važnosti. Naime, Biskupska sinoda o Riječi Božjoj u životu i poslanju Crkve iz 2008. godine, pozvala je na pojašnjenje i produbljenje teme nadahnuća i pojma istine, s obzirom na Sveto pismo. Na tragu je to i teološke refleksije koja je nadahnuće i istinu uvijek promatrala kao dva ključna pojma za eklezijalnu hermeneutiku Svetoga pisma (usp. *Verbum Domini*, 19).

Knjiga Aparicio Valls, upravo na tragu sinodskih poticaja, nastoji produbiti značenje i posljedice nadahnuća Svetoga pisma. Interes je autorice istražiti narav nadahnuća (prvo poglavlje), ali i ispitati povezanost inspiracije s biblijskim kanonom (drugo poglavlje), s istinom Pisma (treće poglavlje) i s interpretacijom Pisma (četvrto poglavlje).

Mjesto od kojega naša autorica često polazi i na koje se vraća jest Drugi vatikanski sabor, osobito treće poglavlje Dogmatske konstitucije o božanskoj objavi, *Dei verbum*, iako se Aparicio Valls u svom istraživanju osvrće i na ključne momente u povijesti Crkve i teologije, s obzirom na temu nadahnuća Svetoga pisma.

Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja. Prvo poglavlje (str. 15.-47.) bavi se temom naravi nadahnuća. Autorica polazi od toga da je u židovsko-kršćanskoj tradiciji nadahnuće promatrano prije svega kao Božji dar, u kojemu Bog daruje svoju Riječ po pisanom tekstu. Posebnost toga dara jest u tomu što se Bog poslužio svetim piscima kao pravim autorima. U tom vidu Riječ Božja postaje riječ ljudska, ostajući pritom potpuno božanska. Sveto je pismo tako Riječ Božja prenesena na ljudski način i u ljudskom jeziku.

Temu nadahnuća Aparicio Valls promatra kao djelovanje Duha Božjega, koje se ne odnosi tek na konačni pisani tekst, nego se razumijeva unutar cjeline ekonomije spasenja. U tom vidu valja poći od same Božje objave, jer pisanom svetom tekstu prethodi događanje Božje objave, živo iskustvo Boga, kao i proces usmene predaje i prenošenja. Nadalje, važnu ulogu ima i zajednica za koju i unutar koje biva oblikovano Pismo. Nadahnuće se, dakle, mora razumijevati u jednom globalnom smislu, koje se proteže od događaja Objave preko nastanka Pisma, sve do prihvatanja kanona i interpretacije Svetoga pisma. U tom cjelovitom procesu uvijek je na

djelu upravo Duh Božji. Aparicio Valls donosi prikaz poimanja nadahnuća kroz povijest Crkve i teologije. Polazi od poimanja nadahnuća u samim tekstovima Pisma, osobito ukazujući na važnost dvaju važnih novozavjetnih *klasičnih* mjesta (2 Tim 3,14-16 i 2 Pt 1,20-21), preko pitanja nadahnuća u prvim stoljećima Crkve, u srednjem vijeku i u modernom dobu, pa sve do Drugoga vatikanskog sabora i novijih dokumenata crkvenoga učiteljstva.

U drugom poglavlju, autorica obrađuje pitanje odnosa nadahnuća i kanona Svetoga pisma (str. 49.-72.). Aparicio Valls polazi od značenja i etimologije pojma *kanon*, ukazujući da za Crkvu kanon čini cjelinu knjiga koje čine Sveto pismo i koje su normativne za život i doktrinu Crkve. U tom vidu postoji dvostruko značenje: kanon je zbir knjiga koje čine Sveto pismo, ali u isto vrijeme i norma vjere i života.

Autorica obrađuje povijesni nastanak i prihvaćanje kanona Staroga zavjeta kod Židova i kod kršćana, te kanon Novoga zavjeta. Pritom se dotiče i pitanja kriterija po kojima se oblikuje i određuje kanon. Osim temeljnoga kriterija, koji predstavlja nadahnuće, autorica ukazuje i na druge kriterije na osnovu kojih je uopće moguće prepoznati pojedinu knjigu kao nadahnutu. To su *regula fidei*, odnosno skup vjerskih istina koje su usmjeravale život kršćana Prve Crkve, zatim apostolicitet, liturgijska uporaba u prvoj kršćanskoj zajednici, pravovjernost, usmjerenost Kristu, autoritet učiteljstva. Temeljna vrijednost kanona, prema španjolskoj teologinji,

određena je njegovim teološkim značenjem: kanon čine knjige u kojima zajednica pronalazi i prepoznaje vlastiti religiozni identitet.

Definicija kanona nije dakle rezultat teorijske refleksije, nego je plod života vjerničke zajednice i otvorenosti djelovanju Duha Svetoga, koji je izvor nadahnuća Svetoga pisma, ali i svjetlo i snaga Crkvi koja pod njegovim vodstvom prepoznaje i prihvaća kanon.

Treće poglavlje (str. 73.-98.) istražuje temu odnosa nadahnuća i istine Svetoga pisma. Dar nadahnuća približava nas istini koju je Bog u tekstovima Svetoga pisma želio priopćiti radi našega spasenja. U prošlosti je istina ponekad smatrana tek posljedicom nadahnuća, te se govorilo o nepogrješivosti Pisma (odsutnosti pogrješke) umjesto o istini. Istina dakako uključuje odsutnost pogrješke, ali ističući nepogrješivost teološka je refleksija zanemarila temu istine. Drugim riječima, bogatstvo biblijsko-spasenjske istine ostalo je reducirano na *odsutnost pogrješke*. U tom vidu, velik doprinos promjeni teološkoga fokusa i jezika, s obzirom na ovaj argument donio je Drugi vatikanski sabor, izbjegavajući pojam nepogrješivosti, te jasno ističući pojam istine Svetoga pisma i njezine spasenjske naravi. *Dei Verbum* stoga temu nadahnuća usko povezuje s Objavom i s njezinim ciljem: spasenjem (usp. DV 11).

U četvrtom poglavlju (str. 99.-137.), naša teologinja obrađuje temu interpretacije, odnosno tumačenja Svetoga pisma. Interpretacija je važan i dinamičan proces, nedjeljiv od Svetoga pisma

kao takvog, s obzirom da Riječ Božja jest riječ života, uvijek aktualna. Zapravo, svrha interpretacije Pisma jest aktualizirati i učiniti vitalnom Riječ Božju, otkriti u njoj spasenjsku istinu. Usko povezano s pitanjem tumačenja Pisma jest pitanje smisla Svetoga pisma. U tom vidu, u tradiciji Crkve, od samih početaka tumačenja, govori se o doslovnom ili literarnom smislu i o duhovnom ili alegorijskom smislu Pisma. Autorica u tom vidu analizira poimanje smisla Svetoga pisma počevši od crkvenih otaca kršćanskoga Istoka i Zapada, preko srednjovjekovne egzegeze, pa sve do velikih biblijskih enciklika i u konačnici do učenja Drugoga vatikanskog sabora.

Važna događanja u razumijevanju i interpretaciji Svetoga pisma nastupit će razvojem biblijskih znanosti i povijesno-kritičkog biblijskog istraživanja. Autorica ovdje prikazuje povijest biblijskih istraživanja, počevši od 16. stoljeća pa sve do danas, osobito ističući važnost velikih biblijskih enciklika *Providentissimus Deus* i *Divino afflante Spiritu*. One su uvele u novu etapu na području biblijskih znanosti s pozitivnim odnosom prema biblijskim istraživanjima, iznoseći na sintetički način *pravila* za interpretaciju Pisma, otkrivajući važnost književnih vrsta, te ozbiljno uzimajući u obzir ljudsku dimenziju svetoga pisca koji djeluje kao pravi autor. S obzirom na odnos nadahnuća i interpretacije, na tragu dosega biblijskih istraživanja, autorica ukazuje na važnost djelovanja Duha Svetoga u cjelokupnom *događanju* Svetoga pisma.

Naime, ako Božje djelo nadahnuća stoji u nastanku svetih knjiga, onda je i za prihvaćanje tih tekstova kao Riječi Božje (kanon), kao i za njihovo tumačenje (interpretacija), nužno djelovanje Duha Svetoga.

Za pitanje interpretacije, prema Aparicio Valls, važna je intimna povezanost egzegeze i teologije. Autorica ukazuje da egzegeza i teologija moraju biti povezane, a ne odvojene i izolirane djelatnosti. Nadalje, važno mjesto u interpretacijskom procesu ima i tijesna povezanost između euharistije i Pisma. Još je saborska konstitucija *Dei Verbum* stavila u jedinstven kontekst ove dvije stvarnosti. Božja Riječ i Kristovo Tijelo, naime, stoje u bitnom jedinstvu, te predstavljaju kruh života i istinsku hranu čitavoj Crkvi (usp. DV 21).

Knjigu teologinje Aparicio Valls svakako valja preporučiti jer donosi na koncizan, jasan i razumljiv način pregled povijesti teološke i učiteljske misli s obzirom na pitanje nadahnuća, kanona, istine i interpretacije Svetoga pisma. Knjiga ukazuje na važnost, ali i na kompleksnost pojma nadahnuća koje nam je u svom istraživanju nastojala pojasniti i približiti. Za ispravno razumijevanje od temeljne važnosti jest promatranje nadahnuća unutar perspektive i

cjeline povijesti spasenja. Nadahnuće je Svetoga pisma, u tom vidu, uvijek u bitnoj relaciji s Božjom objavom, te s djelovanjem Božjega Duha u povijesti spasenja. Analogija, koja na najbolji način približava stvarnost nadahnuća Svetoga pisma jest, prema našoj autorici, otajstvo utjelovljene Riječi. Kao što je Riječ vječnoga Oca, uzevši ljudsko tijelo, postala slična ljudima, tako su Božje riječi izrečene ljudskim jezicima, postale slične ljudskom govoru (usp. DV 13). Radi se o otajstvu koje izražava i očituje kenotičku stvarnost Božje riječi; otajstvu koje ujedinjuje božansku i ljudsku stvarnost u osobi Sina, te koje pomaže razumjeti dar i prisutnost božanske Riječi u ljudskom govoru i jezicima Svetoga pisma. Sveto je pismo prava Riječ Božja koja je darovana u ljudskoj riječi i koja se prenosi kroz ljudsku riječ. To je Riječ, mogli bismo sažeti misao Aparicio Valls, koja je zapisana po nadahnuću Duha Svetoga i koja donosi božansku istinu radi nas i radi našega spasenja, i to na potpuno božanski i potpuno ljudski način. To je, u konačnici, Riječ koja po trajnom djelovanju Duha Svetoga postaje živa i djelotvorna, kada se u zajednici Crkve prihvaća, časti, tumači i živi.

Davor Vuković